

Barcelona versus Real Madrid

‘Een boek!’

Voor Claire en Charlie

SID LOWE
DE GESCHIEDENIS VAN
EEN EEUWIGE STRIJD

BARCE
LONA

DE BEZIGE BIJ
ANTWERPEN

VERSUS

REAL
MADRID

VERTAALD DOOR
HANS E. VAN RIEMSDIJK

Espanyolito que vienes
al mundo te guarde Dios
Una de las dos Españas
Ha de helarte el corazón.

*Kleine Spanjaard die ter wereld komt
Moge God je behoeden
een van beide Spanjes
zal je hart verkillen.*

ANTONIO MACHADO

Madrid of Barcelona?
Oviedo.

MICHU

INHOUDSOPGAVE

Woord vooraf	7
Valuta en taal	9
1 – De dag erna	11
2 – De avond ervoor	13
3 – De voorzitter-martelaar	35
4 – De vergeten voorzitter	49
5 – Duivelbezweering	68
6 – Don Santiago	93
7 – Het huis dat László bouwde	107
8 – Het contract van de eeuw	127
9 – Blonde pijl	148
10 – HH: de originele <i>Special One</i>	168
11 – De beste ambassade die we ooit gehad hebben	193
12 – De fluitist	219
13 – Johan Cruijff Superstar	238
14 – De vijf van de gier	267
15 – Dreamteam	291
16 – <i>Nunca positivo</i>	324
17 – Tweeëndertig jaar later	342
18 – En de varkens vlogen wel degelijk	362
19 – De ballenjongen en de vertaler	393
Dankwoord	435
Bibliografie	438
Register	443

WOORD VOORAF

Honderden bladzijden en duizenden woorden: het lijkt hier wel de vloer van een montagekamer. Sinds ik begon te schrijven is dit boek geëvolueerd en veranderd. Sinds de eerste versie is het ook drastisch ingekort. Het is vooral gebaseerd op archiefmateriaal dat vaak een nieuw licht op de rivaliteit heeft geworpen en op een lange reeks interviews die ik de laatste jaren heb gevoerd met spelers, coaches, bestuursleden en voorzitters van Real Madrid en FC Barcelona. Gaandeweg is het haast *oral history* geworden en ik wil iedereen danken die zo gul tijd voor me heeft vrijgemaakt om zijn verhaal te vertellen, ervaringen op te halen en/of te antwoorden op vragen en onduidelijkheden op te helderen, met name Alfredo Di Stéfano, Amancio Amaro, Andoni Zubizarreta, Andrés Iniesta, Ángel Cappa, Ángel Mur, Antoni Ramallets, Carlos Villarrubí, Charly Rexach, Dani García Lara, Darcy Silveira dos Santos 'Canário', Emilio Butragueño, Evaristo de Macedo, Fernando Argila, Fernando Hierro, Fernando Sanz, Henrik Larsson, Stoitsjkov, Ignacio Zoco, Iván Campo, Joan Gaspart, Joan Laporta, Johan Cruijff, Jordi Cruijff, Jorge Valdano, José Antonio Camacho, José Emilio Amavisca, José Luis San Martín, José Martínez 'Pirri', Josep Fusté, Josep María Minguella, Josep Seguer, Juan Manuel Asensi, Juan Santisteban, Louis van Gaal, Luis Figo, Luis Milla, Luis Suárez, Marcos Alonso, Michael Laudrup, Michel, Michel Salgado, Miguel-Ángel Portugal, Oleguer Presas, Pedja Mijatović, Pichi Alonso, Radi Antić, Rafa García Cortés, Ramón Calderón, Santi Solari, Silvio Elías, Steve Archibald, Steve McManaman, Txiki Beguiristain, Vicente del Bosque, Víctor Muñoz, Xavi Hernández, Zinedine Zidane en een aantal anderen.

Dank ook aan hoofdrolspelers die me te woord hebben gestaan voor dit boek, maar die liever anoniem willen blijven en aan vele anderen die het verhaal hebben verrijkt. Ik heb me ook gebaseerd op interviews die in de loop der jaren zijn gevoerd met

spelers als Oleguer Presas, Raúl, Paco Pavón, Paco Gento en David Beckham. Behalve van materiaal uit overheids- en clubarchieven en particuliere bronnen heb ik natuurlijk ook gebruikgemaakt van de ervaring en het werk van verslaggevers, schrijvers, tv-makers en historici, en ook informatie geput uit de herinneringen van de hoofdrolspelers. Ik wilde voetnoten opnemen in de tekst, maar dat bleek onhandig. Daarom heb ik een selecte bibliografie toegevoegd. Het spreekt voor zich dat ik de auteurs van die werken dankbaar ben.

Dit boek heeft niet de pretentie de definitieve geschiedenis van beide clubs te zijn. De 'definitieve' geschiedenis van slechts een van beide zou al vele boekdelen vergen. Ondanks noest redactiewerk is dit toch nog een flinke pil geworden. Een aantal hoofdstukken waar ik met plezier aan heb gewerkt zijn wegge laten omdat ze niet echt ter zake doen in het verhaal. Andere zijn drastisch ingekort. Zo is Diego Maradona misschien de beste speler aller tijden, maar komt hij in dit verhaal slechts terloops aan de orde, terwijl ook het optreden van Laurie Cunningham bij Madrid en de ontvoeringen van Quini niet door de zeef van de eindredactie zijn gekomen. Ook de (ontstaans)geschiedenis van beide clubs in de periode voorafgaand aan de Spaanse Burgeroorlog is flink ingekort en herschikt. Dit boek concentreert zich primair op de gebeurtenissen die de rivaliteit hebben gevormd en Real Madrid en FC Barcelona hebben gemaakt tot wat ze zijn en op de menselijke verhalen die erachter schuilgaan. Dit is *bun* verhaal.

Sid Lowe, Cantabria, juni 2013

VALUTA EN TAAL

Geldbedragen zijn uitgedrukt in de oorspronkelijke valuta, meestal in peseta's of euro's, hoewel voor de duidelijkheid af en toe ook ponden en dollars zijn gebruikt. Fluctuerende wisselkoersen, veranderingen in de levensstandaard en inflatie maken het moeilijk – en soms zinloos – om een actuele tegenwaarde in euro's te berekenen. Maar als vuistregel beliep de koers van de Spaanse munteenheid tussen 1948 en 1999 circa 40 tot 75 peseta voor 1 Nederlandse gulden en 2 tot 4 peseta voor 1 Belgische frank. De gemiddelde waarde bedroeg over die periode 60 peseta voor 1 gulden en 3 peseta voor 1 frank.

De namen van plaatsen en streken zijn overgenomen uit het Spaans tenzij er een algemeen aanvaard Nederlands equivalent voor bestaat, zoals 'Castilië' of 'Catalonië'. De namen van gebouwen, straten enz. in Catalonië zijn geschreven in het Catalaans; elders in Spanje in het Spaans.

De namen van personen zijn waar mogelijk opgenomen in de lokale taal. Een aantal Catalaanse namen zijn onder Franco ge-castilianiseerd in de media en in officiële correspondentie, maar staan in het Catalaans vermeld.

Het regime van Franco dwong ook clubs hun namen te veranderen. Athletic Bilbao werd zo Atlético Bilbao; de tekst bezigt de oorspronkelijke namen. In 1998 veranderde Español de naam in 'Espanyol'; het boek bedient zich van de historisch correcte spelling.

DE DAG ERNA

Leven en dood. En daartussenin: voetbal.

Aan één kant de kraamkliniek, aan de andere het kerkhof. En in het midden ligt Camp Nou, Europa's grootste stadion. Op de begraafplaats van Les Corts staan rijen muren met urnen, soms met wel zeven lagen boven elkaar. Tegen een van die muren staat een ladder, alsof er elk moment een bibliothecaris kan opduiken om een boek van de bovenste plank te pakken. Het kerkhof is 34.417 vierkante meter groot en telt 28.399 graven. Het is de laatste rustplaats van een aantal van de grootste spelers van FC Barcelona. Paulino Alcántara rust er, de clubtopscorer aller tijden die na zijn voetbalcarrière als arts in de ruige, aan de Ramblas grenzende *barrixino* ging werken. En ook César Rodríguez, na Alcántara en Lionel Messi bovenaan op de topschutterslijst. En Josep Samitier, de magiër, speler en technisch directeur bij Barcelona én Real Madrid. En Javier Urruticoechea, de doelman die voor het Barcelona van Terry Venables met een memorabele redding de landstitel veiligstelde nadat de club elf jaar met lege handen had gestaan – Barcelona's eerste kampioensschaal onder de democratie. Niet voor niets bleef de radiocommentator maar brullen: 'Urruti, ik hou van je!'

Ter hoogte van het graf van László Kubala, de speler die Camp Nou zou hebben gebouwd en wiens standbeeld bij de ingang staat – één blok spieren met zuilen van dijen – zie je boven de muur van het kerkhof de noordkant van het stadion verrijzen. Ook Julio César Benítez ligt hier begraven. Hij stierf in 1968 aan een voedselvergiftiging, drie dagen voor een treffen tussen Barcelona en Madrid. Het is vandaag, 44 jaar later, de dag na de *clásico*. Alles is stil nu, leeg, en de zon schijnt.

'Je had het hier gisteren moeten zien', vertelt de vrouw die op de begraafplaats werkt en mensen door het labyrinth leidt – langs

de rozen op het familiegraf van de Kubala's en langs de wimpels, foto's en linten in het Catalaans rood-geel en het blauw-bordeaux van Barcelona dat overal op de begraafplaats opduikt.

Hoezo, wat is er gisteren dan gebeurd?

‘Wat er altijd gebeurt als ze tegen Real Madrid spelen’, antwoordt de vrouw met een knikje richting stadion. ‘Het was hier stampvol mensen die familie en vrienden kwamen bezoeken en ook de graven van de spelers. Ze baden om hulp bij de wedstrijd, om een overwinning.’

DE AVOND ERVOOR

Zondag 7 oktober 2012. FC Barcelona tegen Real Madrid, de zevende speeldag in de Spaanse voetbalcompetitie. Het is de eerste ontmoeting van het seizoen tussen de twee grootste rivalen van deze sport, van de sport in het algemeen. Het is iets enorms – niet alleen op het veld, maar ook daarbuiten. De ochtendeditie van de Catalaanse krant *La Vanguardia* kopt: ‘Alleen voetbal?’ Het antwoord moge duidelijk zijn: Barcelona-Real is nooit alleen maar voetbal en vandaag al helemaal niet. Dit treffen staat te boek als de meest politieke van alle wedstrijden, zeker sinds de dood van generaal Francisco Franco in 1975.

De wedstrijd van vandaag wordt gespeeld tegen de achtergrond van de economische crisis, de mislukking van onderhandelingen tussen Barcelona en Madrid over het belastingstelsel, de roep om Catalaanse verkiezingen en de vraag naar een referendum over onafhankelijkheid. Een kleine maand geleden, op 11 september, legde de Catalaanse ‘nationale’ feestdag, de *Diada*, de stad lam. Naar schatting begaven meer dan een half miljoen mensen zich op straat. Onder hen was Sandro Rosell, de voorzitter van Barcelona. Hij houdt vol dat hij daar op persoonlijke titel was, maar het traditionele mozaïek op de tribunes voorafgaand aan de wedstrijd wordt vandaag een *senyera*, de Catalaanse vlag. Het lijkt meer betekenis te hebben dan normaal. Bijna honderdduizend mensen in het hele stadion zullen gele en rode kaarten omhoogsteken. Het publiek is gevraagd om de met een ster bedrukte vlag voor een onafhankelijk Catalonië mee te brengen; voormalig voorzitter Joan Laporta is een van de mensen die aan deze oproep gehoor zullen geven.

Zoals altijd voeren de media de spanning al weken, al maanden op. De rechtse krant *La Razón*, fervent pleitbezorger van de Spaanse eenheid, wijdt 27 pagina’s aan politiek om de politisering

van de wedstrijd te veroordelen. *El Mundo*, ook gekant tegen Catalaanse afscheiding, lost een tweeduizend jaar oud mysterie op en onthult dat de Catalanen de hand hebben gehad in de dood van Christus.

Voor de wedstrijd zingen de fans Barcelona's clublied a capella. Aan weerszijden van het stadion ontvouwen zich twee enorme rood-geel gestreepte Catalaanse vlaggen. Op alle tribunes zwaaien mensen met de onafhankelijkheidsvlag en op een spandoek staat in het Engels dat Catalonië Europa's volgende lidstaat wordt. Maar de Catalaanse 'nationale' hymne, 'Els Segadors', die het begin van de Maaieroorlog in 1640 herdenkt waarbij Catalonië Filips IV versloeg en vervolgens twaalf jaar onafhankelijkheid genoot onder bescherming van Frankrijk, hoor je niet. Het protest is niet zo unaniem en ook niet zo vijandig als velen hadden verwacht.

Iedereen wacht op het moment dat Toni Strubell omschrijft als een voorspelling. Strubell is Catalaans parlamentslid en zijn vader, die onder de dictatuur van Franco in ballingschap in Engeland woonde, heeft het hem altijd voorgehouden: de dag waarop Camp Nou het lied voor de onafhankelijkheid aanheft, zal de dag zijn dat de onafhankelijkheid een feit wordt. Barcelona-fans zongen het lied al eerder, bij een competitiewedstrijd tegen Granada, maar vandaag is de impact groter; vandaag spelen ze tegen Real Madrid. En wanneer de digitale stadionklok nog 17 minuten en 14 seconden voor aanvang aangeeft, begint het: '*Independència! Independència!*'

Op 11 september 1714 kwam er een einde aan de belegering van Barcelona en nam Filips V de stad in. De Catalanen hadden de verkeerde kant gekozen in de Spaanse Successieoorlog, maar later zijn ze de slag gaan herdenken als een belangrijk historisch feit voor de 'natie', als het moment waarop ze de 'onafhankelijkheid' verloren. Op deze dag, de Diada, 'viert' men een *nederlaag*, iets wat velen binnen en buiten Catalonië niet ontgaat en wat voor menig een min of meer de Catalaanse mentaliteit symboliseert en ook het beeld van Madrid als de natuurlijke vijand versterkt. Filips V schafte de Catalaanse politieke instellingen af, verbood het Catalaans in scholen en smoorde zo de Catalaanse aspira-

ties halverwege de negentiende eeuw om tot een culturele renaissance – de *Renaixença* – te komen. In 1914 kwam er wel weer een Catalaans parlement, de *mancomunitat*, dat al in 1925 weer werd ontbonden onder de dictatuur van generaal Miguel Primo de Rivera. Na de val van Primo de Rivera en de stichting van de Tweede Republiek, Spanjes eerste echte democratie, kreeg Catalonië een autonome status, maar de uitbraak van de Spaanse Burgeroorlog en de daaropvolgende dictatuur van generaal Francisco Franco maakte ook daar weer een einde aan. Catalonië geniet nu weliswaar een belangrijke mate van autonomie, maar peilingen geven aan dat meer dan de helft van de Catalanen volledige onafhankelijkheid wil.

Zo te horen geldt dit vandaag zeker in het Camp Nou, en voor velen wordt deze politieke strijd uitgevochten op het voetbalveld. Vanmorgen nog moest Gerard Piqué, verdediger in het elftal van Barcelona, afstand nemen van zijn uitspraak dat Barcelona-Real een wedstrijd tussen Catalonië en Spanje is. Laporta twijfelt echter niet: 'Dat klopt in zeker mate wel', zegt hij. 'Het is een sportieve strijd met een politieke lading. Madrid heeft altijd Spanje vertegenwoordigd en wij Catalonië.'

Toch is de roep om onafhankelijkheid niet het enige dat blijft hangen in verband met de eerste *clásico* van het seizoen 2012-2013. Deze wedstrijd belichaamt in een notendop alles waar het tussen Barça en Madrid om draait: symboliek, identiteit, politiek, wedijver... en 's werelds beste voetbal. De ode aan Catalonië wordt een ode aan het Spaanse voetbal, aan Real Madrid én FC Barcelona samen. De match eindigt op elk niveau in een gelijkspel: beide clubs vuren tien schoten af op het doel, beide raken één keer de paal en beide scoren twee goals. Bij het eindsignaal heerst er tevredenheid. Even belangrijk is de belofte die in de lucht hangt dat er meer op komst is. Zo werkt rivaliteit: ze houdt zichzelf in stand. Of zoals een speler van Barcelona het uitdrukt: 'Het is elke keer *de wedstrijd van de eeuw*, ook al spelen we er acht per jaar.' Na de wedstrijd zegt de Madrileense coach José Mourinho: 'Wij staan

hier en zij staan hier', terwijl hij zijn armen strekt en beide handen op ongeveer dezelfde hoogte houdt.

De ode aan Catalonië wordt bovenal een ode aan Lionel Messi en Cristiano Ronaldo. Ronaldo scoort, vervolgens Messi. Dan treft Messi doel, waarna Ronaldo weer gelijkmaakt. De rivaliteit tussen Madrid en Barcelona, 's werelds grootste sportieve wedkamp, wordt verpersoonlijkt door twee van de grootste voetballers aller tijden, mannen die het spel domineren en qua persoonlijkheid, stijl en inhoud hun stempel op hun club drukken. Je kunt de ene niet vermelden zonder de andere. Zet 'Ronaldo heeft een hat-trick gescoord' op Twitter en kijk wat er gebeurt. 'Een waardeloze hat-trick', zegt de *culé*. 'Beter dan Messi', zegt de *Madridista*. Rivaliserende supporters hebben dé manier gevonden om Ronaldo op te juttten, namelijk door 'Messi!' naar hem te roepen.

Messi en Ronaldo lijken wekelijks records te verpulveren. Hun vier doelpunten brengen hen nu samen op precies honderd club-goals in 2012. 'Het zou verboden moeten zijn om te discussiëren over wie nu 's werelds beste speler is, ze zijn allebei steengoed', aldus Mourinho. Als Ronaldo na 24 minuten scoort, is hij de eerste speler ooit die in zes achtereenvolgende *clásico*'s het net raakt. Messi, nog maar net vijfentwintig, staat op nog maar één goal afstand van Alfredo Di Stéfano's recordaantal doelpunten in de *clásico*. 'Van een andere planeet', schrijft Spanjes meest gelezen krant.

Drie maanden na de *clásico* wint Messi de Ballon d'Or. Ronaldo eindigt als tweede. Terecht, vindt de Barcelona-aanhang; Madrileense supporters spreken van een schandaal. Wat de ceremonie in Zürich echt aantoonst, is hoe briljant beiden zijn, hoe dominant Madrid en Barcelona zijn geworden op het veld en in de schijnwerpers. Messi is nu al voor de vierde keer op rij Europees voetballer van het jaar, dat heeft niemand hem ooit voorgedaan. Ronaldo is al voor de vierde keer tweede en heeft één keer zelf de gouden bal gewonnen. Samen hebben Madrid en Barcelona de laatste acht winnaars van de Ballon d'Or geleverd, en bij de bekendmaking van het FIFPro team van 2012 bleken tien van de elf spelers van Madrid of Barcelona afkomstig te zijn. Het had iets passends dat beide clubs vijf spelers leverden, netjes verdeeld.

Nooit eerder waren twee teams internationaal zo dominant, laat staan twee rivalen. Dit zijn de teams die alle andere overschaduwden. En als de klok op 17.14 staat in de tweede helft, het moment voor een tweede golf van 'Independència!', mist een aantal Barcelona-fans dat ogenblik bijna. Ze zijn nog volop Messi's doelpunt aan het vieren.

In totaal zijn er 225 *clásico*'s gespeeld waarvan Real Madrid er 90 heeft gewonnen en Barcelona 87. De aantallen lopen snel op: in oktober 2012 spelen de clubs de dertiende *clásico* in minder dan twee jaar, zo dominant zijn beide teams, en voor het einde van het seizoen komen er nog drie bij.

Het begint allemaal op 13 mei 1902 in de hippodroom van Madrid, een paar honderd meter ten zuiden van het Santiago Bernabéu. Voetbal is nog niet het massagebeuren dat het nu is. Barcelona begint met een kleine advertentie van 63 woorden in *Los Deportes* waarin ze iedereen die wedstrijden wil organiseren, uitnodigen op de kantoren van de krant. Twaalf mensen gaan op het aanbod in. Madrid start met informele wedstrijden in het Retiro-park en slaagt erin twee ploegen van zes of zeven man tegen elkaar te laten spelen. 'We verspilden veel tijd met roken en drinken', herinnert een van de deelnemers zich. Sommigen vonden het een onzedelijke sport, gespeeld door schaamteloze jongeren die in hun ondergoed op straat durfden te lopen en wellicht niet goed bij hun hoofd waren.

Ongeveer tweeduizend mensen wonen de eerste wedstrijd tussen Madrid en Barcelona bij. Ze zitten op stoeltjes die van een handelaar op de Rastromarkt zijn gehuurd. De wedstrijd in het Camp Nou in de herfst van 2012 trekt 98.000 toeschouwers. Twee miljoen mensen volgen de wedstrijd op de Spaanse betaalzender, niets in vergelijking met de laatste nog gratis te bekijken *clásico* van december 2011, waar maar liefst twaalf miljoen mensen naar keken. Omroepen beweren dat er wereldwijd 400 miljoen kijkers zijn. Dat is misschien wat overdreven, al is de wedstrijd wel in meer dan dertig landen live te volgen. Cijfers van Deloitte tonen aan dat Madrid en Barcelona in 2012 voor het vierde achtereenvol-

gende jaar meer geld hebben opgebracht dan welke andere club ter wereld ook.

Bobby Robson, ex-coach van Barcelona, beschrijft de *clásico* als de belangrijkste wedstrijd ter wereld, en daar is niet veel tegen in te brengen. De FIFA roept Madrid uit tot het beste team van de twintigste eeuw, de International Federation of Football History & Statistics noemt Barcelona de beste club van de eenentwintigste eeuw. Hoewel beide teams in 2013 voor de tweede keer op rij sneuvelen in de halve finale, zijn er sinds 1998 slechts twee clubs die de Champions League drie keer hebben gewonnen: Madrid en Barcelona. Madrid heeft negen Europacups gewonnen, meer dan alle andere clubs; Barcelona vier (waarvan drie in zeven jaar tijd) en daarnaast meer internationale trofeeën dan wie ook.

Het zijn twee van de slechts drie Spaanse clubs die hun hele bestaan in de hoogste klasse hebben gespeeld (de derde is Athletic Bilbao) en samen hebben ze 54 landstitels gewonnen: Madrid 32, Barcelona 22. De eerste ploeg die ook maar een beetje in de buurt komt is Atlético Madrid met negen titels. En wie hebben er allemaal niet voor hen gespeeld: Kubala, Di Stéfano, Maradona, Crujff, Stoitsjkov, Czibor, Puskás, Sánchez, Butragueño, Netzer, Schuster, Iniesta, Romário, Ronaldo, Raúl, Guardiola, Laudrup, Luis Suárez, Kopa, Figo, Rivaldo, Zidane, Ronaldinho, Casillas, Xavi, Messi, Cristiano Ronaldo. Elke speler die in de afgelopen zestien jaar tot Wereldvoetballer van het jaar is uitgeroepen, heeft ooit in zijn carrière bij Madrid of Barcelona gespeeld.

Het zijn twee voetbalgiganten, gelijknamige vertegenwoordigers van de twee grootste Spaanse steden – verschillende steden met een verschillende identiteit, ogenschijnlijk verstrikt in een permanente confrontatie, steden met een verschillende politieke en culturele context. Barcelona ligt aan de Middellandse Zee met uitzicht op Frankrijk en Italië en is de stad waar naar verluidt modetrends en politieke ‘-ismen’ als eerste Spaanse bodem bereiken. Madrid ligt op de Castiliaanse hoogvlakte, ongeveer zeshonderd meter boven de zeespiegel. De hoofdstad, ijskoud in de winter en bloedheet in de zomer, ligt aan een rivier waarop geen schepen varen. Filips riep in 1561 de stad simpelweg uit tot hoofdstad

omdat ze geografisch in het midden van Spanje ligt: een plaquette in de Puerta del Sol markeert kilometer 0, het theoretische startpunt van elke weg in het land, een onopvallend teken van centralisme dat de meeste *Madrileños* niet opvalt.

Spanje is een land van twee teams. ‘Iedereen supportert voor Madrid of voor Barcelona’, meent de Spaanse bondscoach Vicente del Bosque. Volgens statistieken van het Centro de Investigaciones Sociológicas telt Madrid 13,2 miljoen en Barcelona 10,4 miljoen fans. Een peiling van Opinea van mei 2013 toont aan dat 28 procent van de toeschouwers bij andere wedstrijden zich fan van Madrid noemt, 26 procent supporter van Barcelona. Nationaal liggen de cijfers nog hoger: meer dan 60 procent van de Spanjaarden verklaart voor een van beide clubs te zijn. Een van de opvallendste kenmerken van het Spaanse voetbal is bovendien dat vrijwel elke supporter – van Almería tot Zaragoza – een ingewortelde, permanente voorkeur heeft en echt meeleeft met de *clásico*. Beide clubs zijn belangrijk, ook wanneer ze niet belangrijk zijn. ‘De helft van Spanje is voor Madrid, de andere helft voor Barcelona, ook al zijn ze aanhanger van Oviedo of Ponferradina’, vertelt Luis Milla, die zes jaar bij Barcelona en zeven jaar bij Madrid heeft gespeeld. Als Opinea vraagt ‘Madrid of Barcelona?’, antwoordt slechts 11 procent van de bevroagden ‘geen van beide’.

Dit zijn niet zomaar voetbalclubs, maar machtsge, democratisch bestuurde instellingen; twee van de slechts vier Spaanse clubs die in handen zijn van hun leden en dus ook sociaal een enorm gewicht in de schaal leggen. Vaak zadelt dit de hoofdrolspelers op met een zware druk. Vier nationale kranten zijn dagelijks bijna uitsluitend met hen bezig, twee in Madrid, twee in Barcelona. Zo verleidelijk als de macht is, zo meedogenloos is de druk. Radi Antić coachte beide clubs en is daarmee een van slechts twee mannen die dat ooit hebben gepresteerd. ‘Trainer zijn van Barcelona of Madrid, is belangrijker dan een ministerschap in welk land ook’, zegt hij. Wanneer de voorzitter van Madrid, Ramón Mendoza, iets dergelijks opmerkt, krijgt hij een brief van de Amerikaanse ambassadeur die het volledig met hem eens is. Ramón Calderón legt in januari 2009 onder druk het voorzitterschap neer. ‘Ik had moe-

ten blijven,' geeft Calderón toe, 'maar ik zou het niet hebben overleefd. De druk is zó groot dat de kans bestond dat ik het had moeten bekopen met een hartaanval in de voorzittersbox. Als ik toen niet was vertrokken, zouden ze me in een kist naar buiten hebben gedragen.'

Madrid en Barcelona zijn niet los te zien van de Spaanse maatschappij, noch van de Spaanse geschiedenis. In Catalonië vind je niet gauw mensen die vinden dat je sport en politiek niet moet mengen, een mening die elders in Spanje wél opgeld doet. Of je het nu wil of niet, sport en politiek zijn zeker hier onlosmakelijk verweven. Je ontsnapt eenvoudigweg niet aan de symboliek en geen enkele wedstrijd is zo doordrongen van politiek als de *clásico*, al komt dat vaak vooral van één kant.

De vader van Marcos Alonso speelde voor het team van Real Madrid dat in de jaren vijftig de Europacup wint, en ook zijn zoon speelde bij Real. Als kind dolde hij in de tuin met Alfredo Di Stéfano en Ferenc Puskás, twee van de grootste spelers van de club, maar als profkwam hij uit voor Barcelona. 'Dit zijn 's werelds twee grootste clubs', aldus Alonso. 'Barcelona is een enorme club met een sociale reikwijdte die ik in Madrid niet heb gezien. In Barcelona identificeer je je volledig met de club. Barça betekent enorm veel voor de Catalaanse samenleving.' De betekenis van Madrid is, vanuit hun eigen standpunt, veel eenvoudiger. 'Madrid staat voor een vereenzelviging met succes', zegt Ramón Calderón. Jorge Valdano, voormalig speler, coach en voorzitter van Madrid, beschrijft de *clásico* als 'een club tegen meer dan een club'.

'Elke ontmoeting tussen Madrid en Barcelona groeit uit tot een verzet tegen het establishment', aldus de voormalige spits van Barcelona, Christo Stoitsjkov. Als Barcelona tegenover Madrid staat, zien veel *culés* dat als hun natie tegen de staat, als vrijheidsstrijders tegen Franco's fascisten, als de verliezers van de Spaanse Burgeroorlog tegen de overwinnaars – een confrontatie gesymboliseerd door de moord op de voorzitter van Barcelona bij het uitbreken van de oorlog. Bobby Robson beweerde ooit dat Catalonië een land is met FC Barcelona als leger. De boodschap wordt al vroeg doorgegeven: de geschiedenis van Barcelona voor kin-